

Kristillisen ja islamilaisen tunnustuksen rakenne

Monellakaan uskonnolla ei ole selkeää uskontunnustusta. Kristinuskolla ja islamilla on. ”Tärkeimmän käskyn” perikoopin (Mark. 12: 28–34) on joskus sanottu olevan kolmen ns. abrahamilaisen, monoteistisen uskonnon keskus. Siinä Jeesus lausuu *shema*-tunnustuksen: ”Kuule, Israel: Herra, meidän Jumalamme on ainoa Herra.” Ajatusta abrahamilaisesta ekumeniasta toistetaan usein, ja se on ainakin Saksan evankelisessa kirkossa melkein ajan hengen vaatiman uskontunnustuksen asemassa.

On helppo löytää kaikista kolmesta, juutalaisuudesta, kristinuskosta ja islamista monia yhteisiä piirteitä: luominen, ihmisen vastuu, historian kulku, kaitselmus, ilmoitus, profeetat, viimeinen tuomio jne. Uskontojen keskinäisen historiallisen riippuvuuden takia tämä on luonnollista. Kristittykin voisi käyttää melkein kaikkia islamissa usein toistetuista yhdeksästäkymmenestä yhdeksästä kauneimmasta nimestä, jotka viittaavat Jumalan ominaisuuksiin.

Kristinuskossa ja islamissa on kuitenkin kysymys täysin eri asioista. Tämä käy selvästi ilmi kristinuskon ja islamin oppien rakenteitten vertailusta. Saattaa näyttää ulkokohtaiselta ja formalistiselta kiinnittää huomiota teologioiden rakenteisiin. Tämä näkökulma selventää kuitenkin sanomaamme sekä itsellemme että sen vastaanottajille.

Paljon puhuvat tunnustusten rakenteet

Apostolinen uskontunnustus, *Apostolicum*, ei *shema*, on kristillinen uskontunnustus. Vaikka se on syntynyt vasta apostolien ajan

jälkeen (n. 500 jKr. nykyisessä muodossaan) ja vaikka idän kirkko ei käytä sitä, se kiistämättä sisältää uskomme keskeisimmät seikat tavalla, johon melkein koko kristikuntaa voi yhtyä.

Minä uskon Jumalaan, Isään, Kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan Luojaan,

ja Jeesukseen Kristukseen, Jumalan ainoaan Poikaan, meidän Herraamme, joka sikisi Pyhästä Hengestä, syntyi neitsyt Mariasta, kärsi Pontius Pilatuksen aikana, ristiinnaulittiin, kuoli ja haudattiin, astui alas tuoneleen, nousi kolmantena päivänä kuolleista, astui ylös taivaisiin, istuu Jumalan, Isän, Kaikkivaltiaan oikealla puolella ja on sieltä tuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita,

ja Pyhään Henkeen, pyhän yhteisen seurakunnan, pyhän yhteyden, syntien anteeksiantamisen, ruumiin ylösnousemisen ja iankaikkisen elämän.

Islamin tunnustus on *shahada*. Islamilla lisäksi on kuusikohtainen pakollisten uskonkohtien ja viiden velvollisuuden luettelot. Niitä ei voi kuitenkaan verrata tunnustukseen.

”Tunnustan, ettei ole muuta jumalaa kuin Jumala, ja tunnustan, että Muhammad on hänen profeettansa.”

Näiden tunnustusten asema omissa uskonnoissaan ei vastaa täysin toisiaan, mutta ne ovat hyvinkin vertailukelpoiset. On huomattavaa, että vaikka *shahada* on lakonisen lyhyt eikä sano Jumalasta oikeastaan mitään, sen lausuminen tekee ihmisestä muslimin. Kristityksi tuleminen on paljon hankalampaa!

Kun vertaa apostolicumia ja *shahadaa*, kolme seikkaa pistää heti silmään:

1. Apostolicumissa on kolme osaa, *shahadassa* kaksi.
2. Apostolicum on noin seitsemän kertaa pidempi kuin *shahada*.
3. *Shahadan* osat ovat suurin piirtein yhtä pitkät, apostolicumissa on toinen osa selvästi muita pidempi (suhteet 5:1 ja 2,5:1).

Näiden seikkojen takana on yksi ja sama pääsyy: apostolicumin muoto on historiallinen tunnustus (voidaan puhua suorastaan narratiivisesta tunnustuksesta), kun taas shahadan muoto on ikuinen totuus. Tätä eroa on melkein mahdotonta yliarvioida.

Apostolicumin kolme osaa vastaavat tietenkin kolminaisuustunnustusta. Kristityt puhuavat Jumalasta vain kolminaisuutena. Vaikka apostolicum ei käsittele kolminaisuusoppia, se on kuitenkin kolminaisuusopin läpituunkema: Siinä tunnustetaan usko yhteen Jumalaan ja usko Isään, Poikaan ja Pyhään Henkeen. Toisen artikkelin pituus johtuu siitä, että juuri se koskee historian tapahtumia. Siksi se on, niin kuin Luther sanoo, varsinainen kristillinen artikkeli.

Shahadan kaksi osaa eivät ole keskenään yhtä tärkeitä. Ensimmäinen osa on varsinainen uskonsisältö, islamin ainoa dogma (näin saksalainen muslimi H. Achmed Schmiede, joka korostaa kirjoituksissaan islamin loogisuutta kristinuskoon verrattuna). Toinen osa on vain tunnustautuminen tämän dogman lopulliseen, täydelliseen julkistamiseen (ei ilmoittamiseen).

On sanottu, että apostolicumin osia ei voi panna tärkeysjärjestykseen, mutta jos se olisi kuitenkin tehtävä, olisi ensimmäinen artikkeli pantava ensimmäiseksi. Se olisi *primus inter pares*. Ajatuksella on oikeutuksensa, vaikka päädyn tässä eri käsitykseen.

Jos ajattelemme tunnustuksia teologioina, joita ne tietenkin myös ovat, on tietenkin asian luonteen mukaista, että ensin puhutaan Jumalasta, Ainoasta, kuten shahada ja kaiken Luojusta, kuten apostolicum. Silloin on todellakin mahdollista pitää ensimmäistä artikkelia primuksena inter pares. On kuitenkin huomattava, että on kyse tunnustuksista. Tunnustushan voi vain olla minun tai meidän, muuten se ei ole tunnustus. Kysymys ei kuitenkaan ole subjektiivisesta totuudesta vaan siitä, että minäkin tunnustan tämän uskon – siis totuuden – omakseni. Mutta miten tästä on tullut minun tunnustukseni? Toinen artikkeli on tärkein siksi, että juuri se avaa minulle oven sen Pyhän Jumalan ja Luojan yhteyteen, josta ensimmäinen artikkeli puhuu. Ilman toista artikkelia on puhe Jumalasta välttämättä vain lakia, koska olen

syntinen. Toisessa artikkelissa on evankeliumi syntiselle, ainoa toivo, ja siksi se on ylivoimaisesti tärkein.

Mitä tarkoitan historiallisella, narratiivisella tunnustuksella? Siinä toistetaan tiettyjä asioita, jotka ovat tapahtuneet ajassa ja paikassa. Tätä tunnustusta ei ole ollut eikä voinut olla olemassa ennen tapauksia, joista se puhuu. Kysymys on siis historialliseen totuuteen, uutiseen pohjautuvasta tunnustuksesta. Se merkitsee, että jotakin on muuttunut; jotakin, mitä ei ennen ollut, on tullut olemaan.

Historiallisesta totuudesta esimerkki: toisessa maailmansodassa Saksa antautui 8.5.1945. Ennen tuota päivämäärää ei tätä uutista voinut olla. Saksan antautuminen muutti sekä Saksan että koko Euroopan tilanteen. Oli syntynyt jotakin, josta saattoi tiedottaa. Historiallinen totuus riippuu tapahtumista eikä ole siis totta välttämättömyyden pakosta. Se on totta vain, jos jotakin on tapahtunut. Apostolicumissa tämä näkyy juuri verbeinä: sikisi, syntyi, kärsi, ristiinnaulittiin, kuoli, haudattiin, astui alas, nousi, istuu. Tämä on evankeliumin ja siksi kristillisten tunnustusten muoto.

Entä ikuisen totuuteen pohjautuva tunnustus? Ikuinen totuus on muuttumaton, se on aina ja kaikkialla totta. Se on välttämättä totta. Hyvä esimerkki ikuisesta totuudesta on mikä tahansa matemaattinen lauseke. $2+2=4$ on ja tulee aina ja kaikkialla olemaan totta – ainakin talonpoikaisjärjen mukaan. Tällainen totuus on ”varmempaa”, se ei edellytä historiaa eikä tapahtumia. Valistusajan teologit pyrkivät tietoisesti siirtämään kristinuskon pois historiallisesta, sattumanvaraisesta totuudesta välttämättömien ja siksi ikuisen totuuksien pohjalle. Tällöin tietenkin romutetaan evankeliumi ja siitä tehdään yleistä opetusta Jumalan armosta tms.

Historiallisen tunnustuksen raamatullinen tausta

Jo kaikkein vanhimmat Jahve-tunnustukset olivat historian muovaamia, ts. ne liittivät tämän Jumalan nimen sanallisesti historialliseen tekoon. Ne olivat lyhyitä, esim. *Jahve, joka toi meidät Egyptistä*. Sitten oli pidempiä tunnustuksia, joihin oli koottu eri

lyhyempien tunnustusten sisältö. Näistä tärkein on varmaan 5. Moos. 26:5–9 (von Rad: Das kleine geschichtliche Credo).

Isäni oli harhaileva aramealainen, joka muutti vähälukuisen väkensä kanssa Egyptiin ja asui siellä muukalaisena, ja hänestä kasvoi suuri, mahtava ja monilukuinen kansa. Mutta egyptiläiset kohtelivat meitä huonosti, sortivat meitä ja teettivät meillä raskasta työtä. Silloin me huusimme avuksi Herraa, isiemme Jumalaa, ja Herra kuuli ahdistuksemme ja kurjuutemme. Herra vei meidät pois Egyptistä kohotetun kätensä ja pelottavien ihmeiden ja tunnustekojen voimalla, toi meidät tänne ja antoi meille tämän maan, joka tulvii maitoa ja hunajaa.

Kuten apostolicumin 2. artikkelin, on tämän historiallisen tunnustuksen muoto kertova, narratiivinen. Tämä toistuu VT:ssa eri muodoissa. Hoos. 13: 4,5:

”Minä olen Jahve sinun Jumalasi, minä toin sinut Egyptistä. Muuta Jumalaa sinulla ei ole, ei muuta auttajaa kuin minä yksin. Minä otin sinut omakseni autiomaassa.“

Tässä Hoosean kohdassa tulee korostetusti esiin 1. käskyn sisältö:

”Minä olen Jahve, sinun Jumalasi, joka johdatin sinut pois Egyptistä, orjuuden maasta. Sinulla ei saa olla muita jumalia.“ (2. Moos. 20:2).

Näissä sanoissa ei ole kysymys monoteismista (vaikka monoteismi on kieltämättä sekä VT:ssa että UT:ssa selvästi perustettu). Niiden tarkoitus on kahtalainen: 1. Jumala perustelee yksinoikeutensa Israeliin historiassa tapahtuneilla pelastusteoillaan ja 2. viittaamalla jo elettyihin pelastustekoihin, Jumala osoittaa Israelille, missä sen ainoa pelastus on. Kysymykseen muista mahdollisista jumalista ei niissä puututa. Ei edes sheman sisältö ole monoteismi, ainakaan samassa mielessä kuin shahada. Shemassa sanotaan nimittäin ”Jahve, meidän Jumalamme...” Ensimmäisessä käskyssä ja shemassa olevat possessiivipronominit *sinun* ja *meidän* eivät tarkoita läheisyyttä eivätkä missään tapauksessa Israelin yk-

sinoikeutta Jumalaan, vaan ne viittaavat historiaan: Minä olen sinun Jumalasi, koska toin sinut pois Egyptistä.

Tämä on Raamatun uskon rakenne: Jumalan pelastusteko, jonka kautta Jumala ilmoittaa itsensä ja pelastuksensa kansalleen. Uudessa testamentissa asia on vielä selkeämpi. Kristinuskon ydin on uutinen, sanoma. Esim. Paavali:

”Veljet, minä palautan mieleenne sen evankeliumin, jonka olen julistanut teille ... Kristus kuoli meidän syntiemme vuoksi, niin kuin oli kirjoitettu, hänet haudattiin, hänet herätettiin kuolleista kolmantena päivänä, niin kuin oli kirjoitettu, ja hän ilmestyi Keefakselle ja sitten niille kahdelletoista.” (1. Kor. 15:3–5).

Islamin ajattoman totuuden tausta

Saksalainen muslimi H. Achmed Schmiede kirjoittaa:

”Islam esitetään pyhässä Koraanissa ja Profeetan lausunnoissa kaikesta kuonasta ja inhimillisestä lisäilystä puhdistettuna alku-uskontona (Urreligion). Sen ainoa dogma onkin – jos sellaisesta yleensä voidaan puhua – Jumalan ykseys ja ainutkertaisuus (Einheit und Einzigkeit), arabiaksi: tauhid.”

Islamin varsinainen sisältö on siis Jumalan ykseyden ja ainutlaatuisuuden ajatus. Muslimit korostavat, että tämä ajatus, oppi on järkeenkäypä, ilman ilmoitustakin jokaisen terveen ihmisen päättävissä. Se on jopa ihmisen tiedossa, se kuuluu ihmisen luontoon (*fitrat*). Islamin oppi on siis ytimeltään nimenomaan varmaa, ikuista totuutta, abstraktiota, jota historia ei voi muuttaa.

Islamin jumalaoppi koskee Jumalan muodollista puolta. Se ei sano, eikä voi sanoa Jumalan olemuksesta mitään. Schmiede kirjoittaaakin myöhemmin:

”Uskon ensimmäinen pääperusta on yhden ja ainoan Jumalan, arabiaksi Allah, olemassaolon tunnustaminen. Islamin monoteismi ei tunne kompromisseja.

Jumalan ykseydestä, persoonasta ja olemuksesta ei ole mitään keskusteltavaa. Islamilaista jumalakäsitystä on pidettävä abstraktina: kaikkivaltiaan Luojan persoona ja hänen olemuksensa on kaiken inhimillisen kuvittelun tuolla puolen. Tämä islamilaisen monoteismin ehdottomuus johtuu välienselvittelystä ...'raivoavan monijumalisuuden', mutta myös kristittyjen kolminaisuuskon kanssa. Tämä islamin dogma on ilmaistu pyhässä Koraanissa 112. suurassa: Jumalan, armeliaan Armah-tajan nimeen! Sano: 'Hän, Jumala on yksi, Jumala on iankaikkinen. Hän ei ole synnyttänyt eikä syntynyt, eikä hänellä ole ketään vertaista.'"

Tässä on kysymys eurooppalaisia varten kirjoitetusta propaganda-tekstistä. Hieman ristiriitaiselta saattaa tuntua väite, että jokainen terve ihminen voi tietää islamin dogman luonnostaan, myöhemmin esitetyn väitteen kanssa, että kaikkivaltiaan Luojan persoona ja hänen olemuksensa on kaiken inhimillisen kuvittelun tuolla puolen. Mutta ristiriitaa ei ole, sillä ei ilmoituskaan paljasta Jumalan persoonaa ja olemusta. Juuri tätä tarkoitan sanomalla, että islam pitäytyy Jumalan muodolliseen jumaluuteen. Kaikki 99 nimeäkin ovat vain nimiä. Ne tarkoittavat kyllä sitä mitä ne sanovat mutta eivät paljasta Jumalan sisäisestä olemuksesta mitään.

Miksi kristillisen tunnustuksen on oltava ja miksi shahada ei voi olla historiaa?

Kristinuskon historialliseen rakenteeseen kuuluu perisynti. Sekään ei ole ajaton totuus, vaan tulos tapahtumasta. Ihmiskunnan alussa tapahtui suuri muutos, syntiinlankeemus. Islamin mukaan se ei merkinnyt lopullista eikä katastrofinomaista muutosta. Ihmisen ja Jumalan väli pysyi samana, ihmisen tilanne ei muuttunut. Kristinuskon mukaan taas syntiinlankeemus oli totaalinen välirikko, katastrofi, jonka merkitystä on mahdotonta liioitella. Ihmisen ja Jumalan suhde oli siitä lähtien toinen. Kun alussa ”Jumala siunasi heidät...” (1. Moos. 1:28), myöhemmin, ensimmäisen

murhan jälkeen Jumala sanoo: ”Nyt olet kirottu...” (1. Moos. 4:11).

Syntiinlankeemuksen jälkeen voi elävä teologia olla vain kriisin teologiaa. Se joutuu kysymään yhtäältä: ”Mitä kaikesta tulee? Mitä minusta tulee” ja toisaalta vastaamaan (jos tietää vastauksen): ”Jumala on tehnyt niin ja niin.“ Tässä tilassa kaikki opetus Jumalan muodollisesta jumaluudesta voi olla vain lakia, sillä jumaluus ja minun lankeemukseni merkitsevät vaatimusta, että minun, ihmisen, täytyy muuttua. Mutta muuttumiseen minulle ei ole jäänyt mahdollisuutta eikä voimaa.

Historia merkitsee muutosta. Joka on historiassa, on ajan ja paikan ehtojen alainen. Hän muuttuu välttämättä. Koska islamin mukaan syntiinlankeemus ei aiheuttanut muutosta Jumalan ja ihmisten välille, ei uskonnonkaan tarvinnut muuttua. Ei tarvita pelastushistoriaa.

Kristinuskon ja islamin syntiinlankeemuskäsitykset ovat ainakin siitä syystä keskenään erilaisia, että ihmisen alkutilakin käsitetään kristinuskossa ja islamissa eri tavalla. Raamatun mukaan ihminen luotiin Jumalan kuvaksi, hänen läheiseen yhteyteensä, hänen kumppanikseen. Islamin mukaan ihminen on Jumalan palvelija ja hänen kalifinsa, edustajansa maan päällä.

Lankeemus oli Raamatun mukaan täydellinen. Islamin mukaan taas kaikki on entisellään. Olisi Jumalan alentamista ajatella, että ihminen pystyisi synnillään kajoamaan Jumalaan.

Lankeemuksesta historia jatkuu. Koska ihminen oli muuttanut kaiken, ”uskonto” ei voinut enää olla sama. Ja koska ihminen ei voinut enää korjata asioita, Jumalan täytyi tulla ihmiseksi. Meillä on alas astunut Jumala (2. Moos. 3:8). Tämä sana on muslimin korvissa hirmuinen. Vanhassa turkkilaisessa Raamatun käännöksessä ”alas astunut” on käännetty verbillä *inmek*, jota islamilaisessa teologiassa käytetään pyhistä kirjoista, joita Jumala on lähettänyt ihmisille. Jumala astui alas historiaan ja siksi, *horribile dictu*, muutosten alaiseksi. Tämä tapahtui lopullisesti, kun ”Sana tuli lihaksi”. Luther sanoo: ”En tunne muuta Jumalaa kuin sen, joka on tullut lihaksi, enkä muusta tahdo tietääkään.” Jumala tuli mitä syvimmissä merkityksessä historiaan, muutosten alaiseksi.

Olemme kuitenkin oppineet, että Jumalan ominaisuuksiin kuuluu *immutabilitas*. Voiko olla jumalaa, joka ei ole muuttumaton? Onko hän silloin enää Jumala? Onko pakkanen enää pakkasta, kun se saavuttaa saunan löylyn lämpötilan?

Evankeliumin mukaan Jumala muuttui, sillä Hän tuli todelliseksi ihmiseksi, tarvitsi todella äitiänsä, joutui todella käymään lapsuuden, nuoruuden, puberteetin ja aikuisuuden vaiheet läpi. Sitä tarkoittavat kolminaisuusoppi ja kahden luonnon oppi (Nikea ja Khalkedon). Mutta tämä oli vasta alkua: Ikuinen tuli ajalliseksi, Luoja tuli luoduksi, Pyhä tuli synniksi, Siunattu tuli kiroukseksi, Elämän Antaja meni kuolemaan, Taivaan Valtias meni helvettiin. Voisiko muutos olla suurempi!

”Hänellä oli Jumalan muoto, mutta hän ei pitänyt kiinni oikeudestaan olla Jumalan vertainen vaan luopui omastaan. Hän otti orjan muodon ja tuli ihmisen kaltaiseksi. Hän eli ihmisenä ihmisten joukossa, hän alensi itsensä ja oli kuuliainen kuolemaan asti, riskinkuolemaan asti...” (Fil. 2: 6–8). Jumalan *immutabilitas* koskeekin Hänen uskollisuuttaan ja rakkauttaan. Niiden takia Hän oli valmis kaikkiin muihin muutoksiin.

Islamin mukaan Jumala on kaiken tämän yläpuolella. Turkilainen *Samil Islam Ansiklopedisi* sanoo Koraania seuraten:

”Jumala on lapsen saannin, lapsena olemisen, toisen avun tarpeessa olemisen, muutosten ja ennen kaikkea kuoleman yläpuolella; ne eivät sovi Hänen arvolleen (Allah münezzehdir).”

Shahada ei voi olla historiaa, koska synty ei muuttanut mitään ja Jumala on kaiken muuttuvan yläpuolella. Erityisen selvästi tämä kaikki tulee näkyviin vertaamalla seuraavia Raamatun ja Koraanin kohtia. Niissä on kysymys uskon kohteitten/uskonnon täydelliseksi tulemisesta.

Evankeliumissa Jeesus on suorittanut pelastustyönsä loppuun, tullut tiensä päähän ja sanoo ristillä juuri ennen kuolemaansa: ”Se on täytetty“ (Joh. 19:30). ”Uskonnon” täytti siis Jeesus Kristus omalla elämällään ja kuolemallaan. Apostolit sanovat, että se tapahtui meidän puolestamme.

Koraani: "Tänä päivänä minä olen saattanut täydelliseksi teidän uskontonne ja sallinut mielisuosioni ylenpalttisesti tulla teidän osaksenne; olen armossani antanut islamin teidän uskonnoksenne" (5/3 t. 5). Uskonto tuli täydelliseksi, kun kaikki siihen kuuluvat seikat oli saatu ilmoitetuksi. Nyt ihmisen ei tarvitse enää olla epätietoinen siitä, mitä häneltä vaaditaan.

On valaisevaa kiinnittää huomio siihen, mikä näitä jakeita seuraa:

Evankeliumi. "Hän kallisti päänsä ja antoi henkensä." Historian, Jumalan "muutosten tien" piti kulkea viimeiseen saakka. Vasta sitten asia oli viety päätökseen.

Koraani: "Kuka nälän pakottamana, ei tahallaan, rikkoo kieltojamme vastaan, hänelle Jumala on armollinen." Kaiken huippuna islamissa on Jumalan armo, joka ymmärtää ihmisen rajallisuutta ja heikkoutta. Siksi kaikkien sääntöjen jälkeen tulee vielä poikkeuksia varten helpottava sääntö. Nyt on uskonto valmis.

Evankeliumissa on kysymys historiasta: Ihmisen lankeemus on toivottoman syvä. Jumalan pyhyiden ja ihmisen synnin ristiriidan poisti vain viaton uhri, joka annettiin Jerusalemissa noin 30 vuotta jKr. Koraanissa on kysymys periaatteista: Ihmisen syntisyys on vajaamittaisuutta, heikkoutta. Siihen on ratkaisu, että Jumala tekee lakiinsa helpotuksia.

Miten arvioida islamia tämän kaiken valossa?

Tanskalainen teologi Regin Prenter selvittää dogmatiikassaan *Schöpfung und Erlösung* dogmatiikan ja filosofian, evankeliumin ja luonnollisen jumalantuntemuksen, ilmoituksen ja metafysiikan suhteita. (Prenter määrittelee metafysiikan ajatteluksi, joka käsittelee kysymystä Jumalasta ja ihmisestä.) Prenter torjuu kaksi dogmatiikan historiassa esiintyvää tapaa suhtautua metafysiikkaan. Ensimmäisessä katsotaan, että järki/metafysiikka ja ilmoitus/evankeliumi välittävät saman lajin tietoa niin, että ilmoitus täydellistää luonnollisen tiedon. Juuri näin islam ymmärtää Jumalan ilmoituksen. Toisessa katsotaan, että järki voi hengellisissä asioissa johtaa vain erehdykseen. Metafysiikka voi silloin olla

vain dogmatiikan arvostelun kohteena. Näin hyljätään kaikki luonnollisen uskonnon mahdollisuudet.

Prenterin mukaan ihmisillä ei ole oikeastaan muuta mahdollisuutta kuin muodostaa jonkinlainen metafysiikka. Tämä on tietyin edellytyksin hyödyllistä, voidaan jopa sanoa, että metafysiikka on, pysyessään rajoissaan, oikein. Nimittäin silloin, kun se on ihmisen luotuna olemisen tajun tulkki ja sen reflektointia. Silloin metafysiikka ei ole totuus eikä erehdys, vaan ihmisenä olemiseen kuuluva avoin kysymys, tai kuten Prenter toisessa yhteydessä sanoo ”huuto” (Schrei). Jos metafysiikka menee pidemmälle kuin tämä, jos se siis lakkaa olemasta avoin kysymys ja alkaa tarjota vastauksia, se on mennyt yli mahdollisuuksiensa ja siitä tulee maailmankatsomus (ideologia tai myös uskonto), ja se on silloin välttämättä evankeliumin vastainen.

Nähdäkseni islam on metafysiikkaa, joka on ylittänyt Prenterin esittämät legitiimit rajat. Uskontona sen on ollut pakkokin ylittäne. Koska ihminen on uskonnollinen, hän ei voi pysähtyä esittämään vain kysymyksiä, vaan tarvitsee vastauksia. Islamin antamat vastaukset ovat tietenkin evankeliumin vastaisia. Tästä sitä ei kuitenkaan pidä vain moittia. Entä, jos islam olisikin löytänyt historiallisen tunnustuksen muodon ja vastaisi siten muodollisesti kristillistä tunnustusta? Silloin se olisi paljon paremmin antikristillinen. Ilman evankeliumia mekin joutuisimme ajattelemaan Jumalasta suunnilleen niin kuin islam. Pitäytyessään teologiassaan jumaluuden muodolliseen puoleen se julistaa tosin evankeliumin vastaista tietoa Jumalasta, mutta jos se olisi ryhtynyt spekuloiimaan Jumalan muuttumisesta tai Jumalan sisäisestä olemuksesta, se olisi mennyt vielä pidemmälle evankeliumin vastaisuudessaan.

Islam ei siis ole pelkkä ihmisen tilasta nouseva huuto, vaan myös vastaus huutoon. Vastauksen sisältö on syntynyt uskonnollisen ihmisen ajattelusta ja pyhästä tuntemuksesta. Se antaa ihmiselle toivon, joka on välttämättömyyden pakosta evankeliumin antaman toivon vastainen. Se ei näe ihmisen lankeemusta täydellisenä katastrofina, vaan uskoo, että ihminen pystyy täyttämään järkevän uskonnon vaatimukset ainakin kohtuullisesti. Evankeliumi taas pitäytyy synnin totaalisuuteen. Se ei anna uskoa ihmisen mahdol-

lisuuksiin. Lankeemuksen jälkeen ei ihmisen ja Jumalan välillä voitu siirtyä normaaliin päiväjärjestykseen, vaan jotain oli pakko tapahtua. Jumala armossaan ryhtyi pelastustekoon, jossa Hän itse asettui historian, ajan ja paikan rajoitusten ja muutosten alaiseksi aina kaikkein radikaaleimpaan muutokseen, kuolemaan asti. Tätä julistetaan meidän hyväksemme evankeliumina.

Lopuksi

Kristillisen ja islamilaisen tunnustuksen rakenteet eivät siis ole syntyneet sattumalta, vaan ilmaisevat kummankin uskonnon käsityksen Jumalan ja ihmisen suhteesta. Kristinuskon mukaan syntiinlankeemus on ollut täydellinen katastrofi, hengellinen kuolema, jonka jälkeen ihmisellä ei ole mahdollisuutta elää Jumalan mielen mukaisesti ja siten pelastaa itseään. Islamin mukaan taas ihminen on kyllä syntiin taipuva ja heikko, mutta pystyy kyllä tekemään, mitä Jumala häneltä kohtuudella vaatii. Hän tarvitsee vain opetusta siitä, mitä hänen tulee uskoa ja miten elää toimiakseen Jumalan mielen mukaisesti.